

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY V, NUM. LXXXII - FEBRER XVI - MCMXIX

Número solt, 40 cèntims

SUMARI

Imatges per al poble, per RAMON RUCABADO. — Moralitats i pretextos, per J. M.ª LÓPEZ-PICÓ.—Kierkegaard dins el pensament nòrdic, per JOAN ESTELRICH.—Valor nacional de la Crònica del Desclo, per L. NICOLAU D'OLWER.—Poetes catalans: PERE BENAVENT. — Algunes notes sobre Louis Le Cardonnel, per MARIÀ MANENT. — Els llibres, per A. R. i V., M. F. i A. P. — Les revistes, per J. V. F.

ADMINISTRACIÓ: CORTS CATALANES, 613 - BAIXOS
BARCELONA

SUMARI DEL NUMERO LXXXI

Imatges per al poble, per RAMON RUCABADO.— «I am in ecstasies», per RAFEL SAY DE MONTELLÀ.—Tres exemples d'una nit d'hivern, per JOSEP M.ª LÓPEZ-PICÓ.—Mallorca fatalment endarrerida, per GUILLEM FORTESA.—Kierkegaard dins el pensament nòrdic: Els predecessors, per JOAN ESTELRICH.—Poesia catalana: Pisa, per JOSEP ARAGAY.—Amiel: Fragment d'un estudi crític, per SALVADOR ALBERT.—A propòsit de Kant, per RAMON TURRÓ.—Els llibres, per J. LL. i J. C. — Cal esmentar.

Publicacions de "La Revista"

Administració: Corts Catalanes, 613, baixos-Barcelona

LLIBRES APAREGUTS:

- RAMON RUCABADO
Els editors i la llibertat de l'art
- JOSEP ARAGAY
La pintura catalana contemporània. La seva herència i el seu llegat
- CLEMENTINA ARDERIU
Cançons i elegies
- JOSEP M. LÓPEZ-PICÓ
L'infantament meravellós de Schahrazada
- MIQUEL POAL AREGALL
Mots plaents i desplaents
- ANTONI ROVIRA I VIRGILI
El Nacionalisme
- JOAQUIM FOLCH I TORRES
Meditacions sobre l'arquitectura
- M. MORERA I GALICIA
Venus i Adonis
- JOAN SACS
La moderna pintura francesa fins al cubisme
- ALEXANDRE PLANA i altres
L'obra d'Isidre Nonell
- MIQUEL FERRA
Cançó d'ahir
- LL. NICOLAU D'OLWER
Literatura catalana, Perspectiva general
- ENRIC JARDÍ
Les doctrines de Georges Sorel
- J. M. LÓPEZ-PICÓ
Moralitats i pretextos
- J. FARRAN Y MAYORAL
La renovació del Teatre
- E. DURAN REYNALS
Quatre Històries
- JOSEP M. DE SEGARRA
Cançons d'Abril i de Novembre
- FERRAN SOLDEVILA
Exili
- E. PRAT DE LA RIBA
Per la llengua catalana
- CARLES RIBA
Càntic dels Càntics i Llibre de Rut
- MARIA A. SALVÀ
Les Geòrgiques Cristianes de Francis Jammes
- JOSEP LLEONART
Poesies de Richard Dehmel
- JOSEP CARNER
Les planetes del Verdum
- ALEXANDRE PLANA
Contraaedeker
- JOSEP M. TALLADA
Les doctrines de P. J. Proudhon
- GUERAU DE LIOST
La ciutat d'Ivorl
- JOAN ALCOVER
Poemes bíblics
- FREDERIC CLASCAR
Estudi sobre la filosofia a Catalunya en el segle XVIII

LLIBRES RECENTS

Una inserció: 5 pessetes—Tres insercions: 10 pessetes

JOAQUIM FOLGUERA

El Poema espars

Preu: 3 pessetes

JACINT M. MUSTIELES

FLAMA

Preu: 2 pessetes

JOSEP M. DE SAGARRA

Cançons d'Abril i de Novembre

Preu: 2 pessetes

FERRAN SOLDEVILA

EXILI

Preu: 2 pessetes

JOAN ARÚS

El cant dispers

Preu: 2 pessetes

J. MILLÁS-RAURELL

PRIMERS

Preu: 3 pessetes

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY V — NÚM. LXXXII — FEBRER XVI · 1919

IMATGES PER AL POBLE

II

A Josep Obiols

En aquests moments en què ens batem encara contra la dura incomprensió de la Catalunya lliure, de l'Espanya nova, com trobem a faltar l'arma potent de la imatge popular, recurs polític, no per a la sàtira, sinó per a la figuració simbòlica! Oh, gravitació fatal de les idees-imatges! L'obsessió mental de les velles oleografies on una matrona amb un lleó vol personificar l'Espanya unitària del segle XIX, aquest és l'obstacle. Realment el qui té la imatge aquesta encastada a la ment, li apar secessió monstruosa la més elemental autonomia. L'oficina de la «Lliga Regionalista», que ha escampat per terres hispàniques milions de fulles explicatives dels nostres ideals redemptors, ¿per què no encarrega a artistes nostres la confecció d'imatges clares i glorioses, figuratives de la nostra concepció política? Cal fer entrar pels ulls de la carn a la gent obsessionada, ço que nosaltres veiem amb els ulls de l'esperit: la Federació Ibèrica, fraternitat de verges formoses, les nacionalitats lliures unides en cordial abraç, trencades les cadenes del centralisme, formant amb la unió dels cors la vera unitat d'Espanya? Per què no us demanen a vos uns boixos, a En Francesc Galí una pintura?

Dóna joia ara ja veure la bibliografia per a infants, de nostra terra; l'Editorial Muntañola dóna — tret de certes equivocacions — la idea d'un triomf aconseguit sobre una lloabilíssima especialització, signe del temps. Però encara estem encallats a una esfera rudimentària. La faula i el

conte: el conte i la faula i qualche novel·la d'aventures—torçut viarany pel qual no gosaria ficar un moralista els fills de sa semença. Obert el palau de la fantasia, el casal de les realitats és per als nostres nois tancat i barrat. La història, la geografia, la biografia, la vida civil, tot aquest aprenentatge hem de manllevar-lo encara a la imatgeria estrangera. Als nostres petits els anem subministrant les imatges d'entreteniment, no les d'edificació.

I per a mi, que sóc poble, poble de l'ingenu, del badoc, quan em recordo de la meua ànima esquemàtica, en sortint las i abrumat de la cena epicúria de sales i salons i museus i antiquaris i revistes d'art i almanacs d'art, no trob on reposar els ulls, pels quals no hi ha el bàlsam tranquil d'una imatgeria sense pretensions, senzilla i seriosa i bona persona i sense segona intenció, apta per a embadalir el cervell verge i per a descansar el cervell abrumat, la imatgeria *fàcil* (vegi's l'article anterior) que doni en l'art gràfic l'alegria i la frescor del sentir, després de Bach i Beethoven, la Filla del Marxant i l'Hereu Riera.

I tant i tant de poble s'educa, sense contrapès, per la pel·lícula; negació, aberració de la imatge, la fixesa de la qual no rendeix, la gràcia del color de la qual elimina, el moviment de la qual estraça. Qui podria *dibuixar* segons pel·lícula? Qui podria fer-se càrrec d'un perfil, de res que sigui precisió, límit, ritme? Negació de pensament, perquè és la negació de la reflexió, de la meditació, de la suspensió d'atenció. Negació de la moral perquè és la incontinença de la sensació, l'embarcament indefinit en l'emoció, amb abandó, sense mida, sens parar, fins a l'embrutiment.

«Xenius», l'any 1912, va escriure a la Pàgina Artística de *La Veu de Catalunya* (n.º 136 i 142) uns articles sobre les imatges d'Epinal, les famoses auques alsacianes que havien omplert un segle amb les grafies de l'epopeia Napoleònica, amb la profusió innombrable d'història moral, de caricatures, de fets del dia, de les altres guerres del XIX, de tipus i costums d'arreu, d'imatgeria religiosa, de cançons i llegendes i figures populars, alguna d'elles d'antiquíssima alcúrnia, com el Jueu Errant, i també d'intrigues polítiques. Xenius, relatat el començar, l'apogeu i la decadència d'aquest interessantíssim art—il·lustrat el relat amb còpies tretes de la seva pròpia col·lecció i del Champfleury—arriba a una conclusió pessimista. «Avui la contem malencònicament—aquesta història—des dels cartrons del col·leccionista, aquestes fulles virolades, en què els verds i els rojos no mustigats semblen voler mentir-nos, per a consol, el foll esperançament de restauracions impossibles...»

Qui hagués pensat fa vint anys en la restauració del gravat al boix? Doncs, ressuscitada, en felicíssima hora, la gustosíssima xilografia, per què renunciar a temptar la nova vida d'allò a que el boix dava sentit i viabilitat? Que els procediments mecànics, facilitant les grans tirades, aterren els vells medis de multiplicació? Sí, però és que no és lo mateix. Els vells medis popularitzaven en realitat coses distintes, coses *essencialment* distintes de ço que avui fotogravats i rotatives escampen a onades i a oceans. Una *Il·lustració* antiga és una cosa, civil i estèticament, en tot separada del sentit i del valor d'un gràfic modern, orgull de nostres arts mecàniques; la informació respon en un i en altre tipus, a punts de vista distintes. Cal només, per a donar vida a l'antic, obrir camí a les idees a les quals l'antic responia.

Una Vida d'En Prat de la Riba, en un follet a 10 cèntims, il·lustrat amb fotografies—en el suposat que existís realment un follet a deu cèntims, amb suficient dignitat editorial,—és quelcom que dóna al poble una noció molt diferent de la que daria una bona *auca* d'En Prat de la Riba, gravada al boix. No seria això últim un equivalent anacrònic, sinó tota una *valoració* distinta.

Sobre tot, que la restauració de la imatgeria popular a Catalunya, no seria en qualitat restabliment, sinó creació de totes peces. No hi ha a Catalunya tradició d'imatges com les que ens interessien. Resti enterrada per l'eternitat l'auca de rodolins en el Cementiri Vell, quals ninxos recorda en sos escacs. Oblit sempitern al *pareado* d'incivil i decadent barroquisme. La imatge que voldríem crear a Catalunya, és la d'ample dibuix, sovint monotemàtica, estil Epinal—o estil Munic.

Imaginem—que d'imatges es tracta—que tinguéssim a la nostra disposició tota una indústria d'aquesta mena d'il·lustració popular. Que eixint dels tallers de Barcelona o potser millor d'alguna ciutat més tranquil·la de la terra, s'escampessin a dotzenes de mils per nostres escoles, pels nostres kiosks, per nostres famílies les fulles populars amb excel·lents figuracions d'història de Catalunya, d'història universal, d'història sagrada, de biografies de catalans i d'estrangers, de cançons i llegendes de la terra—de tot l'arsenal folklòric a vindicar,—de les poesies dels nostres poetes, dels goigs de nostres Sants, dels programes i crides de nostres Festes Majors, de la vida dels nostres homes públics, dels fets actuals, dels moments patriòtics, ¿no seria tot això un capital cultural d'enorme rendiment en eficàcia?

Pertoca assenyalar quelcom que ha semblat un intent d'això—però dins l'esfera d'un dilettantisme personal, no de la realització industrial, que és el que convindria. Em refereixo a la molt apreciable obra d'En Francesc Elias, amarada de l'esperit d'Epinal. Ell posà alegories a versos dels nostres eminents lírics, i arribà a la glosa del fet viu, de l'epissodi. És l'autor de *La Invasió*, que l'autoritat féu retirar de can Dalmau, i que malgrat els excessos innecessaris, era un assaig de sintetització històrica, o sigui reunia la condició essencial que dóna a aquest art el seu gran valor didàctic.

Es que el treball de depuració, de selecció i valoració d'elements que ha de fer l'artista, l'àrdua eliminatòria perquè una imatge tingui el màxim de força suggestiva en el màxim de simplicitat, aquest és el secret de la força educativa de les imatges d'aquesta índole. Per això és de tanta riquesa pedagògica la branca biogràfica, que és predilecta d'aquest art. Quina força social no tindrien auques amb la vida d'En Cambó, per exemple. Auques amb la història del catalanisme, amb la vida dels nostres homes més eminents. El que tingués a la mà aquest instrument faria estimar al poble ço que ell volgués. Un exemple recent, ¿quina biografia d'En Joffre té el sentit de profunda penetració de la consciència popular, de l'editada per la Société Littéraire de France, dibuixada a la manera alsaciana, per Guy Arnoux? I recordeu, com tot lo de Hansi respon a aquesta orientació artístic-social patriòtica. I a remarcar, també, la significativa compenetració de text i imatges, en l'exemple de què parlem: el text és escrit diríeu també «a la manera d'Epinal»: anant a la concentració valoritzadora.

Per a la història de Catalunya recomanaríem tot això a l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Per a la història sagrada, la litúrgia, devocions populars, etc., al Foment de la

Pietat Catalana. Per a la pedagogia científica, història, geografia, etc., a l'Editorial Muntaniola.

Però quina forta documentació és exigida als artistes, a les generacions d'artistes, que la gran obra emprenguin! Evoquem aquí l'Imatger Perfecte, que un dia «Xenius» posava al davant de la seva «Imatgeria del cor del hivern»:

«Vet aquí que jo el col·locaria a Epinal, l'Imatger Perfecte. Allí, perdut, humil, oblidat artista...—A la vetlla, dins una petita cambra baixa, de cara al bosc. Ell l'escoltaria, el bosc. Ell oiria també, llunyanes, les fragmentàries melodies de les trompes. Com els dilettants panxuts, ell s'asseuria a una cadira baixa, tenint al davant les eines minuciosíssimes de l'ofici. Treballaria a la llum tèbia d'una llàntia d'oli, treballaria lentament cinc hores de carrera; mentre sos fills menuts cantussejarien vagues coses davant les auques i els fulls de soldats; mentre la seva dona, prenyada, enviava a l'habitació, de la cuina estant, un fum i un perfum deliciós de greix que es fon...

Allí el voldria...—sempre que abans, en una dècada vagabunda de son viure, hagués corregut molt de món, i estat a les muntanyes i al mar, i a l'Orient i a l'Àfrica, i hagués vist ciutats, catedrals, palaus, casernes, navilis, ports, magatzems,

exèrcits, batalles, harems, salvatges, prínceps, astròlegs, pedagogs i cacatues».

Amb una part, una petita part ens acontentaríem, del que hauran vist els ulls de H. Leutemann perquè omplís les fulles de *Die Welt in Bildern*, les opulentíssimes auques muniqueses, l'aristocràcia artística i pedagògica del ram.

L'epopeia de Napoleó va donar la primera empenta a les auques d'Epinal. ¿Per què no daria la primera empenta a les nostres la guerra europea, suara acabada, on tanta sang catalana s'hi ha esmerçat?

De cor us acompanyaria el meu esperit, si vós—segons vostres felicíssims *cartipaos* dels costums i dels oficis, i amb vostra traça sobirana de gravar el boix—iniciéssiu el moviment: ço és, la *industrialització*. Tant de bó poguéis acompanyar-vos la meva mà, girada ja avui cap a altres feines. Tant de bó poguéis jo aportar-vos un dia altres mans que us ajudessin.

Ara sols em queda fer constar la meva aspiració d'aconseguir escriure senzill, humil, clar; sintètic, virolat, i rectament intencionat, alhora popular i aristocràtic, com una vuitcentista imatge d'Epinal al modest servei de les epopeies de la pàtria.

R. RUCABADO

MORALITATS I PRETEXTOS

El cigne feia vanitosa pareneria del seu llinatge:

I fou castigat a no tenir iguals entre els seus. Aleshores ell passejava la seva singularitat entre les oques meravellades a base de confidències sentimentals.

* * *

Els que ells mateixos s'anomenen gent d'ordre i es vanten de representar la moderació, ocupen dins la literatura expositiva de llurs periòdics un lloc de respir entre els interessos del capital i l'entusiasme ideal de les nobles causes.

(Proveu de dir-les en castellà aquestes paraules i veureu quina exacta sonada!)

* * *

Si t'al·ludeixen molt i defugen d'anomenar-te, pensa que senten la teva influència i volen alliberar-se'n.

* * *

Per un punt es perden de vegades les orientacions dels crítics literaris.

Per aquell punt entre la banalitat i la suficiència saberuda que feia dir a l'orador commogut:—*Niça és el Biarritz de França.*

* * *

Ciutat, tot el meu cant d'altres vegades fou la vibració d'aquest moment: Que els homes valen més que les arcades i pels teus homes, tu seràs vivent.

El teu desig no et farà espai debades, si cadascú, tot sol, fos prou valent que només ell l'omplís, i tu t'agrades del gest d'un home com d'un monument.

Jo sé del noi que recollí ta deixa, lligat de mans i recatant son nom que diu:—Si el lladre i jo d'igual manera

cal que passem, que així ens veies tothom, vull que amb les mans, lligat i sense queixa, canti el meu crim el llaç de ma bandera.

Passeig de Barcelona: Naturalment els captaires i les palmeres es corresponen i us sobten amb la mateixa extranya irrealitat desplaçada.

* *

Gosaríeu malparlar dels lírics, ni que fossin futuristes, davant d'una gràfica estadística de qualsevol organisme tècnic?

* *

Porucs de combatre els vivents, s'arrecceren els pobres esperits en l'adulació dels morts.

* *

La nostra superació és aquesta: Demanem que ens regeixin els polítics que tinguin la facultat d'escoltar i de saber escoltar.—J. M. LÓPEZ PICÓ

KIERKEGAARD

DINS EL PENSAMENT NORDIC

B) Els contemporanis

Dins la primera mitat del vuitcents, el pensament danès—en ço que ara ens interessa escatir—era amarat de Schelling i la filosofia romàntica de la natura, i més especialment de Schleiermacher i Hegel. Un mescladís d'especulació i sentiment havia penetrat en la consideració dels problemes religiosos. Partia de Schleiermacher l'assimilació de la fe al sentiment, de l'harmonia i la unitat en el sí de la consciència, del finit i l'infinit. Com tots els místics, aquest filòsof afirmava que la divinitat, no essent objecte del coneixement científic, només la podíem sentir per una acció immediata i misteriosa. Semblava, així, que havia d'acabar el dialèctic allà on començava el místic. «No hi ha filosofia per a la religió, ni religió per a la filosofia». Però, per comptes d'aprofundir, com fa K., l'antagonisme de ciència i fe, vol conciliar els seus termes i afirma que «tota filosofia aconduïx necessàriament al misticisme, si hi volem anar». Mes, no obté aquest acostament sense sacrifici de les essencialitats de religió i filosofia. La primera hi perd caràcter, puix esdevé índex, més o menys racional, del pensament i el sentiment; i la segona hi perd autonomia, perquè ha d'emmotllar-se a la coincidència forçada amb el dogma. Hegel, d'altra banda, hi portava la sistematització de l'univers. Com cregués en una unitat universal, superadora de totes les diversitats naturals, arribava també a trobar, entre els continguts de la filosofia i la religió, identitat profunda. També aquí veiem aquell desig de conciliació. La fe dóna, en el temps, és a dir, en forma de veritats històriques, algunes veritats filosòfiques; però aquest acostament del Déu del fidel i la filosofia és sempre momentani i contradictori. Vé a resultar, doncs, la religió, una aproximació intel·lectual que té per símbol el dogma. La fe serà un endevinament, una intuïció, i el saber un presentiment.

Un polígraf inquiet, poeta i esteticista remarkable, Johann Ludwig Heiberg (1791-1860), fou l'introduïdor del hegelianisme a Dinamarca, quan Hegel era esdevingut el filòsof oficial de Prússia. Heiberg deia de la seva època que era caracteritzada pel delit de «conèixer» això que abans era «cregut» o «sentit». Rasmus Nielsen (1809-1884) fou també hegelianista en la seva joventut. I Hans Bröchner, més tard. Martensen procedia més directament de Schleiermacher i cercava en la consciència regenerada l'origen comú de la ciència i la fe. Dins el cristianisme danès, aquesta filosofia de la unitat, aquesta filosofia de la conciliació, havia acabat per ésser senyora. Perduda la visió del problema religiós en els seus fonaments, era molt natural que els esperits s'arredossessin sota un concepte de la religió que no presentava dificultats. (En la història del cristianisme trobem constantment aqueixes alternatives d'acostament i ruptura. Ara tornem a ésser dins una època d'acostament). Per conseqüència el cristianisme s'era anat tornant una rutina de la pensa i no una convicció assolida per l'individu. L'església oficial emparava aquest cristianisme rutinari, que li permetia salvar la seva tutela sobre les ànimes febles. Per dir-ho amb un mot, regnava dins l'església, mercès al hegelianisme, la dolça beatitud dels devots d'abstraccions.

Contra Hegel i la seva escola, contra Schleiermacher i els seus deixebles, contra Frederic Schlegel i els romàntics, contra l'idealisme especulatiu, contra totes les potències espirituals del seu temps,—contra les unes dins un ordre, contra les altres dins un altre ordre—s'aixecà irat Sören Kierkegaard. En l'aspecte viu de la religió, Martensen provocà la terrible polèmica, que en les pàgines biogràfiques preliminars hem detallada. Lluites d'aquesta índole ja s'eren esdevingudes pocs lustres enrera. Grundtviig havia combatut l'esperit no gaire ortodoxe de les vastes especulacions científico-filosòfiques d'Ersted, el cèlebre físic, qui marcava la orien-

tació d'un bell nucli d'investigadors; era una escaramuça més de la lluita contínua entre la lletra de les escriptures i les descobertes de la ciència humana; el bisbe Mynster, venerat de tothom, sapigué donar a la discussió un tò més serè i menys aspre. Però no s'era mai presentat el cas d'un home que combatís l'església oficial en nom d'un cristianisme superior.

En síntesi, contra els filòsofs de l'harmonia K. profunditzava la oposició entre la racionalitat i el cristianisme, remarcava els desacords i afirmava la especificitat de la doctrina cristiana, la qual no és, per ell, doctrina, en el sentit lògic, ni pot, doncs, ésser reduïda a cap sistema; contra el racionalisme filosòfic, sostenia que la realitat, com la fe, no està fonamentada en cap coneixement, sinó en la consciència i en la passió de la fe; contra la concepció romàntica de la vida, que no aspira, segons ell, a res infinit, feia també una crítica enèrgica i concisa; contra l'església oficial uniformadora, imposadora de la creença, exigia que cadascú fes, en qüestions de fe, la pròpia tria personal, acceptant la paradoxa cristiana o renegant-ne clarament.

Amb la virior de la seva escomesa, Kierkegaard obligà tot el jovent intel·lectual del Nord a pendre posicions individuals davant aquest gran problema de l'existència. En la pràctica, però, més que el cristià, resultà que K. revelava l'individu. I més que'l seu cristianisme, trobà, naturalment, resó el seu individualisme, el seu principi de la personalitat. Més enllà de la vida havia d'acompanyar-lo la paradoxa; ell que volia portar les ànimes a Déu, deshumanitzant-les, no va fer sinó consolidar l'home, afermar els drets de l'individu humà. «Per obra seva—diu Brandes—l'esperit danès fou elevat al cim suprem, d'on cal precipitar-se al negre avenc del catolicisme o llançar-se enllà del barranc, devers les terres de promissió on la llibertat ens crida». La crítica del cristianisme contemporani feta per K. a fi de bastir el seu cristianisme ideal, donaria per resultança el triomf de la irreligió. Abans d'ell—vé a dir el mateix Brandes—el cristianisme, a Dinamarca, era judicat de fora estant i per la ciència, l'autoritat de la qual la religió recusava; ell, K., la judicà, de dins estant, amb els seus còdigs propis, i les conseqüències en foren terribles. «Ben mirat—deia després—el cristianisme no ha penetrat mai en el món. No hi ha hagut mai cristians veritables sinó el prototipus i els apòstols». I tampoc sospitava, en fer aquestes ardides afirmacions, que una escola crítica i científica curaria de confirmar-les i palesar les desviacions, influències i causes generals que produïren l'alteració de la doctrina primitiva.

Com diem, suraria, sobre tot, el seu principi

de la personalitat. Els temps semblaven a punt per a assimilar-se immediatament aquest principi. Kant ja l'havia posat com a ideal de l'home en la vida. Erik Gustaf Geijer, historiador i poeta que, pels temps de Kierkegaard, tractava a Suècia qüestions socials i religioses, i combatia també el romanticisme, la literatura fantàstica, l'ortodòxia i la reacció religiosa, fou el primer en donar nom a la tendència; veia la seva generació inquietada i commoguda per un pensament en gestació que havia de continuar elaborant-se fins a concretar-se en la filosofia de Höffding, i que no era sinó el principi de la personalitat. Sibbern se'n declarava partidari quan sortia de la impremta, precisament, l'*Epíleg definitiu no-científic*.

Kierkegaard, contemplat de lluny pels ulls de l'historiador, apar el punt central i culminant del pensament danès en el vuitcents. Fervent enamorat del seu país i de pura raça de l'oest de Jylland, és segurament el més danès de tot els pensadors danesos. Ell descobrí amb violència davant el món, els secrets de l'ànima escandinava que, fins allavors, havia anat vestida de robes en bona part manlevades als veinats. Quan ell pintà l'home magnificat en l'esforç personal, senyalà un ideal de vida, no a una nació, no a cap poble, però sí a uns individus selectes que han volgut seguir-lo després, bé en la teoria, bé en l'acció.

C) Influència pòstuma

Uns esperits, com Rasmus Nielsen, decantant-se del hegelianisme que havien professat, seguiren estrictament la doctrina cristiana de Kierkegaard; altres la major part, se'n anaren cap a la «terra de promissió» que Georg Brandes, col·locant-se en el cim suprem on K. havia portat l'esperit danès, senyalava a les ànimes lliures; i Harald Höffding, finalment,—venerant i admirant K. com a pensador—repndria el principi de la personalitat per a fonamentar-hi la seva filosofia. Höffding ha escatit la influència immensa de la personalitat en la formació de la fe religiosa i de la concepció del món. La coneixença pròpia, afirma, és saber quina és, als nostres ulls, davant la nostra consciència, la valor essencial de cadascú. Així, caldrà un treball intel·lectual incessant, per a mantenir aquesta personalitat que, segons ell, com segons els seus predecessors, és antagònica als interessos de la societat i la tradició. Hi ha un duel plantejat sempre entre l'individu i el món social. I el deure de l'individu és vencer en la lluita. Höffding senyala en la història del pensament humà les alternatives de l'individualisme. La més pura

filosofia grega, i la del Renaixement, i la del segle XVIII són individualistes; i reaccions contra aquest individualisme, la filosofia romàntica del XIX, el positivisme i el socialisme. Höfding cerca, com a conclusió, una manera de conciliar els extrems del problema dient que la personalitat serà un medi per a la societat, si la societat esdevé un medi per a l'individu, és a dir, si l'individu no resta anul·lat, ans fortificat, pel món social. Deixant de banda aquest eclec-

ticisme, poc convincent, resta, però, com a característica del pensament de Höfding, l'importància essencial que concedeix a la personalitat; importància que anirà en creixença, diu, si més esdevé considerada la filosofia com un art que com una ciència.

No és—amb tot i això—dins el camp de la filosofia, sinó dins el de la literatura, on hem de cercar influències eficients i directes de Kierkegaard.—JOAN ESTELRICH.

VALOR NACIONAL DE LA CRONICA DEL DESCLOT (1)

Qui té la sort de no creure que mai es deturi el rellotge del temps, quan ja s'allunya d'ell la vida universitària, aquells anys de les fecondes inquietuds, que cada hora porta una frisança nova, segueix essent estudiant, i és amb aquest títol—humil com el del filòsof—amb el que vol morir.

Cap companyia, doncs, tan grata com la vostra, companys; doblement companys vosaltres, els de la Associació Catalana d'Estudiants, que onze o dotze anys enrera, disolta la Federació Escolar uns quants amics fundàrem en un modest local darrera la Universitat. Es amb aquest doble títol, d'estudiant perpetu i de soci fundador, que vaig acceptar la galana invitació a dirigir-vos la paraula en la inaugural d'aquest curs. Ell es presenta sota els auguris de tan importants incidències, que potser creurieu que anava a parlar-vos de la conducta que haureu de seguir. Això, però, és qüestió de política, variable a cada hora, de tàctica per a atànyer el triomf de l'ideal: he preferit parlar-vos de quelcom estretament lligat amb l'ideal mateix, d'una manifestació heròica i victoriosa de la voluntat de independència nacional, i serà la *Crònica d'En Desclot*.

*
**

«Cronista model de l'edat mitjana» s'ha dit a En Bernat Desclot (1) i jo no dubtaria gens de anomenar-lo també espill de catalans. Les virtuts i els defectes del nostre poble enlloc millor que en la seva crònica queden reflexats, i és que de uns i d'altres ell participava. No té la verba càlida ni l'entusiasme ponderatiu d'En Muntaner; però té la justesa dels mots, la sobrietat del judici i la reflexió moral, qualitats molt més catalanes.

Espert e abreuajat com aquells hòmens de *Lleida*—que devien ésser els seus compatricis pel

complert elogi que els tributa com dels més valents en el perill i els més serens en la derrota (2)—En Bernat Desclot no té d'altre pensament que referir-nos, d'una manera ràpida i puntual, la veritat històrica. I amb un meravellós sentit de la proporció dels fets, ple d'orgull potser, però orfe de vanitat, com els herois anònims que sens d'altra recompensa que l'amor propi satisfet morien defensant la bandera de les barres, «que no fou vençuda ni tornà mai atrás» (3); ell, que indubtablement fou un dels actors de l'epopeia, sap renunciar la fàcil gloriola de posar-se en primer terme, a canvi de la veritable glòria que al seu llibre li donguin la fe de un document autèntic. Només que una vegada parla d'ell en la Crònica, i no és per res que directament se li refereixi, sinó per avalarnos amb el seu testimoni, i amb paraules que semblen tretes de l'Evangeli de Sant Joan, un fet de que altrament podríem haver-ne dubte. Parla d'un encontre que el dia de la Mare de Déu d'agost de 1285 tingué el rei Pere amb cavallers francesos dels que mantienien el setge de Girona, i diu que un nabarrés que anava amb ells li llençà una escona muntera «e donà-li tal colp en l'arçó de la sella davant que de l'altra part li'n passà bé un dit. E no plach a Déu que li fes negún dan ne mal; car bé sapiats que, si dos dits fos venguda pus alta la escona, e lo rey que no era ben guarnit, de part a part lo haguera tot passat sens tot fi. E lo rey pres la escona ab la ma, e tirà-la tant fort que dos troços feu del ferre, si qu'en lo arçó ne romàs be tres dits. *E de açò fa testimoni cell qui açò recomta en aquest libre, que vehé la sella del rey e'l ferre que y era romàs*» (4).

Parla En Desclot com d'un passat legendari del bon comte de Barcelona (síntesi de Ramon Berenguer III i Ramon Berenguer IV), molt ràpidament d'Alfons el Cast i de Pere el Catòlic,

(1) Conferència inaugural del present curs de la Associació Catalana d'Estudiants (*Ateneu Barcelonès*, vetlla del 10 de gener).

etretenint-s'hi i admirant-lo de Jaume *el Conqueridor*. Això no és res més, però, que l'antecedent indispensable per arribar a les gestes de Pere *el Gran*, «qui fonch lo segón Alexandri per caballeria e per conquesta» (5).

Recollint per la seva esposa Constança, filla del rei Mamfré i neta de Frederic II,

«Generatrice dell'honor
de Sicilia e d'Aragona»

la sangonosa herència dels Hohenwaufen, Pere II esdevé el campió de la causa gibelina, traïda per l'Imperi. Venjada la sang innocent de Corali, lliure Sicília de la tirania anjevina, derrotat per mar i per terra, i escarnit a Bordeus Carles d'Anjou, ni la casa de França, ni el Papat saben comportar la humiliació. Escomunicat Pere II i interdit el seu regne, solemniament el Sant Pare li rellava els subdits del jurament de fidelitat, treient-li la corona i donant-la a Carles de Valois, fill segon de Felip III *l'Ardit* «Certes—diu el rei als ambaixadors que li notifiquen—fort ha poch en la terra de Catalunya aquell qui l'ha donada a altre, e menys aquell qui la ha presa, car mon linatge l'ha conques ab espasa. Perque sabreu tuit que *qui la volrà costar li ha*» (6).

La creuada que hom no havia volgut predicar contra els enemics de la cristiandat (7), és predicada contra una terra tan fonament cristiana i que tant havia fet per a exaltar la Creu, contra nostra Catalunya. Francesos, provençals, flamencs i alemanys, més de cent cinquanta mil hòmens d'armes, exercit poderosíssim per aquella època, s'arredossen al volt de les flors de llir i la orifloma de Sant Dionís que tremola el rei de França i de la bandera de l'Església—la «senyera en que y havia senyal de Claus» (8)—que du el cardenal Colet. Assedegats de perdons i de pillatge, excitant-los el cardenal a tota llei de crims i de malifetes, comencen els creuats la invasió de Catalunya, i quan no troben exercit que combatre, en nom de Déu i de l'Església assassinen els infants i violen les monges damunt dels altars (9). Estranya manera de guanyar indulgències!

L'església catalana, però, es manté fidel al seu patriotisme. L'abat de Sant Pere de Roda qui mostra als francesos «un mal pas que és sobre la vila de Peralada», mentre que els catalans defensaven el coll de Panissars, i un altre, són els únics traidors d'entre la clerecia, Pere II, el gibelí excomunicat, el que el Sant Pare tenia per impiados i heretge, «vench-se'n a un monestir de monges negres qui és en Catalunya, e és lloch de gran devoció on Déus ha fet a tothom moltes miracles e vertuts; e'l lloch aquell es apellat Santa Maria de Montserrat. E és lloch molt salvatge e agrest, e entre grans muntanyes e

feres assetiat. E aquí lo rey estech, e vella tota una nit davant l'altar de madona Santa Maria, e pregà-la de bon cor e de bona voluntat molt homilment que li acabàs mercè ab lo seu fill Jesucrist, que ell li fes ajuda e valença, en tal manera que sos enemics portassen la penitencia de les sobres que fetes li havien». Els cavallers damanen de combatre els invasors, per tal «que no parega que hagen ells atrobada en Catalunya gens sens cor» (10). I tota la terra catalana—i només que ella, puix Aragó no hi pren part—fidel a l'Usatge *Prínceps namque* fa «repicar les campanes e'ls senys de nit e de dia», aixeca el somatent general i es prepara a carvendre, el territori seguint al rei «així com fan les ovelles a llur pastor» (11).

Aquesta epopeia de cinc anys, començada amb les ràpides victòries de Sicília (12) i l'entrada triomfant a Messina, quan «encortinaren tota la ciutat de draps d'aur e cobriren totes les carreres de junch vert e de herbes ben olents, e feren jochs de diverses maneres, e exiren a carrera al rey cavallers e rics homens, a peu, molt ordenadament e honrada, e destraven-lo per les regnes del cavall, e feyen-li aportar dessús un rich drap d'aur en quatre llances, e dones e donzelles anaven-li cantant davant: *Be sia vengut lo senyor rey dels reys terrenals, per la gracia de Deu qui'ns ha deslliurats de les mans del nostre enemich Carles*» (13); — la cavalleresca i ardida empresa del desafiament de Bordeus, on En Pere deixà el seu rival en cartes públiques de covard i de traïdor (14); — després la creuada, les hores tràgiques de la retreta, l'evacuació de l'Empordà i el setge de Girona (15), — i per fi la reacció ofensiva, la guerra guerrejada, els esplets dels corsaris, les victòries dels almiralls, la pestilència, la mort del rei de França, les desferres dels creuats que entraren orgullosos, demanant misericòrdia per repassar els Pireneus retornant «en llur terra ahontats e avilanits» (16), i altre cop la llibertat de Catalunya... (17) això és el que constitueix el nervi de la Crònica d'En Desclot.

Tres són els herois que damunt dels altres herois el poderós martell del Cronista ens esculpeix: el rei, l'almirall i el vescomte de Cardona. El rei Pere, voluntat de ferre, cor temerari, cautelós polític, «rey de gran treball» de qui «no se'n pot hom defendre ab res, que quan hom se pensa que no luny cent jornades ells es après de hom» (18). El vescomte Ramon Folch de Cardona, cavaller qui «tots temps fo cortès—com li diu el rei—e majorment en fet on dones hagués ne cabessen» (19); estrenuar guerrer, que reivindicava la responsabilitat de defensar el setge de la fortalesa de Girona (20), home d'honor, patriòta i gibelí, que a les propostes del comte de Foix respon airat i digne: «Jo'm meravell molt com

vos m'havets dit e consellat que jo trahisca aquest lloch a mon senyor, qui'l m'ha acomanat, e que per mi perda tots temps linatge de Cardona bona anomenada, e guany nom de bara e de falsia e de traició. E quan deits que vos me farets absolve al cardenal de fè e de sacrament, jo creu bé que'l cardenal me poria absolve quant a Deus, mas som bé cert que no poria absolve de mala fama e que les gents tots temps no parlassen de mí» (21).—I el sicilià Roger de Llúria, l'invicte almirall de les «galeres dels catalans», vencedor de l'esquadra de Carles d'Anjou, aquella tan ben fornida que una nit «tota la ribera de Nàpols resplandeix així com si era jorn, de les grans lums e dels elmes febrits que y son, e dels homens armats que's recullen en les galeres» (22), i que vencedor també de l'esquadra del rei de França «que paria fos un bosch, tanta e tan gran era» (23), embriac de la victòria refusa donar treves, i respon a les menaces del comte de Foix—mitjancer oficiós de tota traidoria: «No'm fets reguart, quan deits que'l rey de França l'altre any armarà trecents cos de galeres. Jo creu bé que ell les porà armar aqueixes, e més encara. E jo, a honor de mon senyor lo rey d'Aragó e de Cecilia, si el rey de França n'arma trecents, jo n'armaré cent, sens pus. E quan aquelles cent haja armades, pens-ne armar lo rey de França trecents o cent milia si's vol, que no'm tem que's gos ab mi atrobar en nenguna part; ne sol no'm pens que galera ne altre vexell gos anar sobre mar, menys de guiatge del rey d'Aragó, ne encara no solament galera ne leny, mas no creu que negun peix se gos alçar sobre mar, si no porta un escut o senyal del rey d'Aragó en la coa, per mostrar guiatge de aquell noble senyor lo rey d'Aragó e de Cecilia» (24). I és que En Desclot, home de terres endins, havia sentit el cant de les sirenes, era un entusiasta de la nostra mar i comprenia tota la valor comercial i política de talassocràcia catalana que En Roger de Llúria establia i afirmava en tot el Mediterrà occidental. Per ço descriu amb tanta d'emoció les batalles navals, per ço està orgullós de poder dir, com després de la victòria de Ròjols, on catorze galeres catalanes «desbarataren quaranta galeres del rei Carles e'n prengueren vint-e-dos» (25) que, tornant a Messina «les galeres dels catalans se apparellaren e se'n anaren als mils que pogueren, e desligaren els presos e feren-los tornar en llurs galeres a revers, ab la popa primera e ab les senyeres de Carles tiragascant per la mar» (26).

Tot i el seu patriotisme, En Desclot és més que res un historiador puntual. Ell que en la seva Crònica arriba com ha observat l'Amari (27) a extractar documents cañillerescs—fet singular a l'edat mitjana—tampoc no calla el que pot

ésser un elogi dels enemics ni un blasme dels catalans. Així, el rei de França es resisteix a traïr els seus pactes amb els hòmens de Perpinyà, com el Cardenal li proposa «e dix-li que açò no's poria fer per nengún tall, per ço car ell havia jurat e assegurats ab sacraments e sobre sa fe los homens de Perpinyà, e no seria bo que ell trencàs sa fe, car tot príncep deu tenir e observar a amichs e a enemichs sa fe» (28). Així, per contra, no omet les malifetes dels almogàvars (29), ni ens estalvia aquella horrible visió dantesca, quan després de l'última i decisiva victòria d'En Roger de Llúria damunt l'armada francesa, el rei Pere «al bon matí feu pendre aquells trecents homens nafrats que havia presos en les galeres e trague'ls en terra, e feu-los infillar en una corda, e puix ligà'ls a una popa de una galera e feu-los rastrar dins en mar a vista de tothom que veure u volgués. E moriren tots aquí. E puix, pres tots aquells doscents sexanta homens que romanien que no eren nafrats, e feu-los treure a tots los ulls, e enfla'ls en una corda, e hac un hom de aquells en leix a qui no trasc sinó la un ull, per tal que menàs los altres. E tots enfilats la hu davant l'altre tramès-los per presentalles al rey de França» (30).

En Desclot es complau en referir tràgiques històries,—com aquella de la freda i exemplar venjança que un home de Perpinyà prengué del comte picard que li ultrajà i assassinà l'esposa — per ço car ell sempre troba la paraula justa, la imatge suggeridora d'una dolor. Qui gravaria millor l'aiguafort de l'evacuació de Peralada per les dones i els que no eren en adat de portar armes?: «qui'ls vees, no n'hi ha nengú, per dur cor que hagués, que no ploràs de pietat, quan les dones de paratge e les altres e les donzelles, vénien a peu totes ploroses e llasses, e havien a anar mal llur grat; e cells qui la nit passada ixqueren de Peralada e eren rics e riques de mil marches d'argent, lavors no havien cinch sous valents, salvant ço que portaven a la esquena» (31). On trobar un equilibri més just de dolor i de pietat que en l'escena de la mort del rei Jaume? «Quan lo rey hac donada la sua gracia a son fill l'infant En Pere e l'hac beneyt e li hac dites moltes bones paraules e l'hac fet hereu e senyor de son regne, e l'infant En Pere hac oydes e enteses les sues paraules, plorant e sospirant de gran dolor que havia de son pare, que havia estat lo millor rey que anch fos e'l pus agradable a totes gents, que axi's portís de ell e de son regne, besà'l en la boca e puix les mans, e estech davant ell tota vía, que anch per menjar ne per beure no se'n partí, tro que'ls àngels del cel vengueren ab gran alegria, qui li prengueren l'ànima del cos e la se'n muntaren al cel davant Deu» (32). I per contrast, aquelles

paraules que clouen el llibre resonants com una salva funerària a mort del rei En Pere: «Tant ne fa plangut que sols no poria ésser dit ne contat lo dol ne desconfort que romàs en la terra» (33).

La concisió que és norma del seu estil, porta En Desclot a usar de proverbis i dites populars, li suggereix judicis lapidaris i imatges ràpides i plàstiques. Tantmateix, però, ell té facultats de imaginació i d'estil per la narració ampla i novel·lesca, bé que per escrúpols de fidelitat històrica la reservi a dos o tres episodis, sobre tot al consell tingut pels francesos abans d'entrar en Rosselló. El rei Felip que sent damunt d'ell tot el prestigiós renom de la casa de França; el seu hereu Felip *el Bell*, que no oblida la sang catalana que porta i replica airat al Cardenal si denigra el seu oncle, a qui ell malgrat l'excomunió dona sempre el títol de rei; el cardenal Joan Colet, que recordant les *gesta Dei per Francos* dels temps merovingis ençà, vol mantenir l'equívoc que l'enemic dels Valois ha d'ésser enemic de la Seu romana; el prudent comte de Flandes «qui era hom savi e savia molt de lletra»; l'ambiciós duc de Brabant, sogre segon del rei de França; el comte de Foix Roger Bernat III, el trobador, enemic personal del rei Pere, bon coneixedor, però de seu ardiment i de la força de Catalunya... El consell de tots aquests amb «tots los dotze pars e'ls altres consellers e tots los prelats e'ls barons e'ls rics homens de França» davant «totes les gents qui eren entorn, quaix tantes com la arena de la mar», és una obra mestra per la resonància èpica i pel relleu de cada personatge (34). I no sols per aquest capítol, també pel continuat esment dels *dotze pars de França* (35), per l'al·lusió als esplets de Rotlà (36) i més encara pel tó general de la Crònica, es veu la coneixença que En Desclot tenia de les gestes carolíngies.

Altres episodis interessants són la revolta del demagog barceloní Berenguer Oller (37) i la deslliurança i escusació de l'emperatriu d'Alemanya pel comte de Barcelona (38). Aquest darrer episodi, però, és realment d'En Desclot? Té tot l'aspecte d'una interpolació en la Crònica, on sembla fora de lloc, no obstant, la duen tots els manuscrits (39), i la soldadura, si de cas, està molt ben dissimulada per una alusió a la mateixa llegenda en el segon terç de la Crònica (40). Aquest punt i d'altres aclarirà En Jordi Rubió en la seva edició crítica, que prepara.

Autoritats de l'Escriptura (41), reflexions morals (42), consells als cavallers i als prínceps (43),

màximes de dret polític (44), acaben de donar a l'obra d'En Desclot un tó de simplicitat sentenciosa.

La Crònica no porta data, tothom està d'acord però que fou escrita envers 1300. S'hi veu fresca la memòria personal de l'autor, i la narració fineix en 1285 amb la mort del rei. Molt ajudaria el conèixer la vida d'En Guillem de Pau i de Na Stella de Castellnou, qui són esmentats com vivents encara (45). És certament anterior a la restitució de Mallorca a Jaume II. (46)

*
**

L'any 1793 el govern espanyol de Carles IV i de Godoy, volent excitar els catalans contra la França, publicà un extret de la traducció de la Crònica d'En Desclot feta per En Rafel Cervera. La obra on tota fortament batega l'esperit nacional de Catalunya fou presa com arma d'aquella guerra — que sempre qualific de vergonyosa, per tal com data el nivell més baix del nostre patriotisme, més ben dit la manca absoluta d'ell.

S'equivocava, tantmateix, el govern espanyol; era un camí perillós el de posar les velles cròniques sota els ulls dels catalans. Ni En Desclot ni En Muntaner no mouen pas en nosaltres l'odi contra els enemics d'antany, sinó que l'un i altre ens afermen el nostre convenciment i el nostre entusiasme patriòtic. I en veure com la nostra Catalunya—refiada en el seu ardiment i en la justícia—resistí i vencé altre temps els poders més forts d'Europa, ens convencem que també avui quan el nostre únic adversari és la feble organització d'un Estat pseudoeuropeu, la victòria ha d'ésser nostra. Si no ho fos, no en culpessim a ningú, tret de nosaltres mateixos.

L. NICOLAU D'OLWER

(1) MASSÓ, *Historiografia*, pág. 42.—Com edició de la *Crònica* em valc de la d'En Josep Coroleu. (2) *Crònica*, pág. 274, 294. (3) Id., pág. 228. (4) Id., pág. 336. (5) Id., pág. 26. (6) Id., pág. 287. (7) Id., pág. 159. (8) Id., pág. 265. (9) Id., pág. 281. (10) Id., pág. 330. (11) Id., pág. 321. (12) Id., pág. 273. (13) Id., pág. 330. (14) Id., c. LXXXVII-CXXXIX. (15) Id., pág. 176. (16) Id., c. CIV. (17) Id., c. CXXXIV-OLVI. (18) Id., pág. 362. (19) Id., c. CLVII-CLXVIII. (20) Id., pág. 201. (21) Id., pág. 246. (22) Id., pág. 310. (23) Id., pág. 316. (24) Id., pág. 232. (25) Id., pág. 324. (26) Id., pág. 353. (27) Id., pág. 177. (28) Id., pág. 130. (29) «Un periodo di Storie Siciliane al secolo XIII», (Palerm, 1842), apéndix. (30) *Crònica*, pág. 276. (31) Id., pág. 351. (32) Id., pág. 278. (33) Id., pág. 303. (34) Id., pág. 135. (35) Id., pág. 370. (36) Id., c. CXXXVI. (37) Id., pág. 209, etc. (38) Id., pág. 337. (39) Id., c. CXXXIII. (40) Id., caps. VII-X. (41) MASSÓ, *Historiografia*, pág. 44. (42) *Crònica*, pág. 145. (43) Id., pág. 118 (Evangeli de Sant Mateu). (44) Id., págs. 97, 267. (45) Id., págs. 145 i 146. (46) Id., pág. 162. (47) «Qui ha nom». Id., págs. 289 i 312. «Voluntat era del rey d'Aragó de passar ell personalment en la Illa de Mallorques, de la qual era senyor llavors son fratre En Jaume». *Crònica*, pág. 364.

Aquest número ha passat per la censura governativa

POETES CATALANS

DEL GRACIL PRESSENTIR

Ara presento la fulgor interna
d'una Amor florida.
Aquesta ànsia que tinc de vida eterna
m'abranda l'esperit d'aqueixa vida.

O MISSENYORA, VOSTRA PAU...

La llum del dia que comença
colpeix tímidament la vostra faç.
Ara voldria sapiguer què pensa
el vostre front qui té vesllums tan clars.

I us miro fixament, i us veig tranquil·la.
Mentre no m'esmenteu vostra pupil·la
té una pau que voldria per a mi.

Missenyora, doneu-me'n una mica
restant-ne Vos com ara rica,
car què en faria si no fos així?

Si amo aquesta pau és perquè és vostra.
Si ja no ho fos, perquè la vui?

...Senyora, no tombéssiu pas el rostre
car finiria mon encís d'avui.

I l'heu tombat, Senyora mia.
Però tantost haveu esment
de la meva quieta companyia
l'encís s'esfuma com un bes al vent.

D'UNA NOIA QUE RETROBO CADA DEMATI

Em torba la il·lusió
de demanar-li, tot passant, un dia
l'almoïna d'una cançó.
El cor me diu—i el cor no m'és traïdor—
que en oir-la cantar jo n'apendria.

DEL COBRADOR DE TRAMVIA

O cobrador de faç peluda
i de parlar sorrut
que tens una presència rabassuda
amb uniforme de vellut.

Quan era infant jo ja et temia.
Avui que ja no ho sóc et temo més.
De la por de tractar-te em moriria
si un dia, cobradô, et necessités.

O TRAMVIA TIVAT..!

O tramvia tivat
que aparentes conèixer la ciutat
perquè rumbeges per ses vies
dies i dies
amb aquella serenitat.
Però ets ben desnú de voluntat.

I una mà d'infant t'estronca els passos,
i tens una veu indigna de tu,
i ets groc d'aquell groc de domassos,
i no fas pô a ningú.

Per ço que t'amo com germà voldria
que fossis més valent,
que sapiguessis riure amb ironia,
que no fossis sumís a tanta gent,
que sapiguessis dir:—d'aquí no em moc—
i que et traguessis aquest groc!

MONTJUIC, MONTJUIC...

Montjuic, Montjuic, jo juraria
que ets la muntanya de més bona llei,
car t'has deixat guarnir d'artilleria
només per dir-nos que és el sant del rei.

DE LA MEVA IL·LUSIO

Avui freturo la vostra rialla,
demà freturaré el vostre petó.
Sembla la mar que mai no calla
la meva il·lusió.

12 DE NOVEMBRE

Per tal de festejar, o ciutat-mare,
del mon llibert les lluïssors primeres,
avui t'has enjoïada tota clara
amb l'arc de Sant Martí de cent banderes.

PERE BENAVENT

ALGUNES NOTES SOBRE LOUIS LE CARDONNEL (*)

A J. Farran i Mayoral

Aquest poeta, pur entre els lírics més purs de la França, alia harmoniosament una concepció religiosa i una concepció estètica de la vida.

El seu entusiasme per la poesia, per l'art immortal el mana a sadollar la set interior en aquelles fontanes fulgents de les Escriptures i dels ritmes de l'antigor clàssica. Canta amb una puresa tan amable i amb una consciència tan alta i tan justa de la missió del líric, que el seu cant és magnífica d'un guany sempre renovat de dignitat i de bellesa.

Aquest desig de realització artística, aquesta voluntat del *viure en poesia*, aquesta complaença en les íntimes joies de la torre interior, encenen els seus poemes en elogi dels que li foren mestres en poesia (de Verlaine, de Mallarmé, de Samain, de Lord Tennyson) i li fan exclamar aquests alexandrins que són tot un programa:

Hereux qui, dans sa tour, n'eût jamais d'autre soin
Que d'accorder sa harpe à ses intimes fêtes!

Però la sensibilitat estètica i la voluntat estètica de Le Cardonnel estan profundament lligades amb el seu esperit religiós, amb la seva mística fervor que anima com a sang primordial tota la seva vida i no solament envaeix aquesta esfera estètica, sinó que s'hi confon i la magnífica, comunicant-li el foc vital i constituint la raó de la seva existència.

El seu esperit no s'accontenta amb la freda doctrina de «l'Art per l'Art», i entenem que aquesta és una freda doctrina quan es vol fer de l'art una esfera isolada i intangible, sense cap transcendència moral ni cap irradiació d'eficàcia plenament humana.

El seu esperit no assacia la set d'infinites il·lusions en el doll de la creació artística només, escoltant la música del seu cant i el «so del seu pensament» i les sorpreses sonores, i les vívides novetats de la seva lira: car els festivals interiors es nodreixen d'una manera profunda en la interpretació cristiana de l'univers i de la vida, i la raó suprema del seu art rau en la mística possessió, i la joia d'avançar pels camins de Déu i de haver sigut enlairat a una vocació altíssima de sacerdot i de poeta alhora.

L'Art és la ruta que mana vers el Senyor molts esperits inquietes que gemeguen i canten febrosa-

ment en la seva delirosa recerca. El poeta diu als seus amics turmentats d'aquesta febre divina:

C'est Lui que vous cherchiez dans la grâce des choses,
Dans la beauté des mots, dans les profonds accords,
Lui qui vou appelait vers ces apothéoses
Où planeront un jour, glorifiés, vos corps.

El poeta que sap d'on és fill el seu càntic i coneix la missió d'aquell que amb les seves veus «fa vibrar dintre l'home ço que en ell ha romàs d'august i de diví», col·loca el seu art al servei més noble i l'eleva a la més alta dignitat d'intervenció, per tal com amb ell obrirà, diu Le Cardonnel:

des chemins vers la Beauté divine.

De quina rara puresa, de quina harmoniosa serenitat i de quin amable encís ens alimenta l'autor dels «Poèmes» i dels «Carmina Sacra»? Així com hem constatat una duplicitat d'elements en la concepció vital del nostre líric, hem d'assenyalar-ne una duplicitat de nissaga espiritual i d'herència estètica.

Dins la seva obra trobem aquell instint de la vaguetat indecisa i misteriosa, i un poc d'aquell esperit nebulós de les races saxones, al costat de la més pura serenitat i precisió clàssiques, del més viu sentit de ritme, d'harmonia i de claredat de la més alta intuïció de la música elegant i concreta, i de la forma perfecta i definida:

Si j'aime, en purs contours, en immuables lignes,
Les marbres se dressant dans l'or des matins bleus,
J'aime aussi les grands vols nostalgiques des cygnes,
S'enfonçant dans un ciel d'automne nébuleux.

Amb aquests versos defineix exactament l'actitud, filla, en part, de la tradició ancestral que ell canta en el seu himne «Als avantpassats de l'Irlanda» i, conscient d'aquesta actitud, els prega per tal que pugui viure guardant «la riquesa sens fons de llur ardor pensativa, harmoniosament unida al gust llatí».

D'altra banda, Le Cardonnel es nodreix dels elements inagotables del «past immortal» que ens ofereix el pur Classicisme i dels graners vessants d'un celestial frument que ens ofereix la Litúrgia, amb ardències supremes i l'esperit del cristianisme amb les seves heroiques virtuts i les seves joies inalterables. Le Cardonnel defineix en aquest punt la posició del seu cant, quan diu a Charles de Guérin:

Tous les deux nous allions, presque d'un meme pas,
Entre la Muse antique et la Muse chrétienne.

L'estil, la manera, la música del gran líric

(*) De la conferència «Alguns aspectes del Renaixement Catòlic en la lírica francesa moderna», llegida el 10 de gener 1919 a l'Acadèmia de la Joventut Catòlica.

tenen cadences originals i arborades d'una gràcia nova dins els motllos clàssics de l'alexandri i de la bella estança ricament combinada. Recull i renova la pompa verbal dels simbolistes; recorda les melodies inefables de Verlaine (especialment en el seu «Tríptic» i en el seu poema «En forêt» ple de fulgents sorpreses musicals), ens duu un ressò de la tristor crepuscular i de la daurada melangia tardoral de Samain, que ell tant estimava i ens alimenta amb el noble sentiment de dignitat poètica que féu tan alta i tan pura l'obra de Mallarmé. La seva ànima es pot dir, com podríem repetir d'ell, definint la seva ardència sonora, els versos que ell endreçava a un poeta amic:

Lèvres qui frémissent et d'où se précipite
Le flot jamais tari des Nombres éclatants!

Els alexandrins de Luis Le Cardonnel són una prova més de la capacitat de matitzacions nagoables que admet aquesta forma tan amada dels poetes francesos del segle XVIIe. Francis Jammes en les seves «Géorgiques cristianes» i en altres llibres d'ell també ens palesa la ductilitat musical, la varietat rítmica que viuen dins la cleada fina de l'alexandri, amb les quals, mitjançant percepció atenta i un bon afinament d'oido, pot mantenir-se allunyat de l'encarcament acadèmic i de la musica monòtoma als quals tendiria fàcilment. Hi ha, sobretot, els «Díctics de Novembre», de Le Cardonnel que ens recorden vivament Francis Jammes.

Un esperit d'aristocratisme innat i d'elegància intuïtiva fan que el nostre poeta, així com sap triar els ritmes i els sons dins la bella combinació musical, sigui manat a una noble sobrietat dins la mateixa pompa descriptiva, amb la selecció d'elements decoratius i l'amorosa, humana i espiritual contemplació, i penetració del paisatge que l'enlairen sovint a la vida i a les efusions franciscanes. El franciscanisme de Le Cardonnel esclata en els seus «Cants d'Úmbria i de Toscana», plens d'una joia lluminosa i admirativa. Però no sempre envaeix els seus comentaris al marge dels paisatges i dels senyals del temps, que li suggereixen al costat de la seva interpretació de beutat, impressions de melangia o simplement un seguit d'emocions estètiques.

Hem parlat de la *penetració amorosa* de la naturalesa que fa vives i palpitants les descripcions del nostre líric. Aquesta penetració el duu, no pas a un antropomorfisme planer aturant-se només a la humanització de la forma, sinó a una veritable *interpretació espiritual* d'una delicadesa exquisida, que es condensa en versos com aquests:

Une lune sevère, une lune qui pense
Aux automnes passés et se les rememore
surgira...

I encara:

L'eau qui sommeille est pleine de pensée.

El seu espiritualisme ardent produeix en el seu cant una viva altificació de la matèria, de la «pesant Matèria encantatriu» i aquesta espiritualització, unida al seu sentit d'elegància, produeix poemes d'aristocratisme tan meravellós com aquell sonet «Nocturn» on la suavitat dels cignes i del clar de lluna silenciosos serva davant la nostra sanció d'emotivitat estètica una valor ben diferent de la dels motius decadentistes i parnassians.

En els poemes religiosos de Le Cardonnel, els versos, en alexandri perfecte i plens de noves sonoritats de bronze llargament treballat, cobren una solemnitat ampla i ardent. La «Prosa en honor d'algunes Verges» inaugura dins el primer llibre un dels caires més bells dels «Carmina Sacra», amb aquella poesia intensa, plena de saba litúrgica, encesa de flames bíbliques i olorosa de cristianes suavitats. «L'hora sagrada», «L'espera mística» i «Nit sobre les Escriptures» culminen d'aquesta ardència i d'aquesta magestat. A voltes com una esgarripança de profeta antic anima i somou les amples onades dels versos.

I en la divina exaltació d'aquella nit damunt les Escriptures i davant el gran llibre sideral, hi trobem majestuosos elevacions que ens recorden Isaies i David:

Montrez-moi l'origine éternelle des Êtres,
Les cycles jaillissant du Verbe, d'un élan;
La pullulation d'innombrables Ancêtres,
Les flancs de l'Eve immense et de l'immense Adam.

Qu'en esprit je m'unisse aux premiers Patriarches,
Levant leurs bras dans les minuits Iduméens;
Autour de l'Arche en feu, que je suive les marches
De Moïse et du peuple abrité sous ses mains.

En aquest aspecte de la seva poesia, en els seus càntics i oracions a honor dels màrtirs i de les verges, s'uneix a la intensitat bíblica la sobrietat i el cenyit arborament d'alguns dels més alts poetes cristians: llavors Le Cardonnel que recorda Adam de Saint Victor i àdhuc, com ha dit En Valléry-Radot, la lira del mateix Sant Ambrosi. En les «Elegies cristianes», en «Meditacions i Càntics» i en alguns dels darrers poemes del primer llibre hom hi observa una analogia sorprenent amb una altre cantor de màrtirs i de verges, amb l'obra de Mossèn Llorenç Riber, dins la coincidència d'una nova i pura interpretació de les beutats inagotables del Breviari Romà. En el càntic admirable de «Saint Ephrem» sobre tot, esclata aquesta similitud d'esperit de pompa verbal i de noble imatgeria litúrgica:

Mais toi, sublime Ephrem, à l'œil étincellant,
Digne témoin du Verbe aux pays de l'aurore,
Irradié d'extase, et de pleurs ruisselant,
Sous ton vêtement blanc tu resplendis encore.

Però en «L'espera mística», en la «Consagra-
ció» i en el magnífic «Epíleg» el seu misticisme
pren un aire més subjectiu i esdevenint pura
expressió mística, el primer d'aquests poemes és
un psalm on es canta el desig de Déu i el total
abandó als seus camins, i el goig d'aquell «calme
enivrement» del cel pregustat i les inefables es-
garrifances de la possessió mística:

Voici qu'en nous, déjà, tremble un aile inconnue:
L'ineffable Beauté nous attire, et parfois
Passe l'auguste éclair de la Verité nue.

I finalment, en aquell «Epíleg» amb el qual

acaba el primer llibre, Le Cardonnel exalta la
profunda dignitat del Sacerdot-Poeta, la seva
íntima fermesa i la seva joia segura e inalterable
dins la pau de la veritable doctrina i de la veri-
table Església de Déu, nodrint-se de la generosa
beutat que es vessa del seu culte, i canta i rati-
fica l'aliança amorosa de la magna Vocació sa-
cerdotal, de la concepció religiosa del viure, a la
concepció estètica de que us parlava al començament
amb aquests versos puríssims:

Il se n'ira, semant la Parole céleste,
Et, pour dire le Verbe aux temps qui vont venir,
Harmonieusement il mêlera le geste
D'accorder la cithare au geste de bénir.

MARIA MANENT

ELS LLIBRES

LES DOCTRINES DE P. - J. PROUDHON, per Josep M. Tallada.

En Josep Maria Tallada, director del Museu Social de Barcelona, ha resumit en un petit volum de poc més de 60 pàgines, les doctrines d'una de les més grans figures del socialisme, Pere-Josep Proudhon, el qui fou anomenat per Kropotkin «el pare de l'anarquia». L'obra forma part de la biblioteca de LA REVISTA.

L'estudi d'En Tallada omple perfectament el seu objecte. Els breus capítols de la seva obra formen un clar sumari de les idees econòmiques, socials i polítiques de Proudhon.

I el fer un resum, a l'abast de tothom, de les idees de Proudhon, és una labor ben plausible, tan per la gran vàlua i la forta transcendència de l'ideari proudhonià, com pel fals concepte simplista que en té la gent.

Dues observacions hem de fer al senyor Tallada.

L'una és que, al nostre entendre, és equivocada la creència, tan estesa, d'haver tret En Pi i Margall els seus principis federalistes i pactistes de les obres de Proudhon i sobre tot de *Le principe fédératif*. Cal tenir en compte que aquest llibre aparegué l'any 1863 i que en l'obra d'En Pi i Margall, *La Reacción y la Revolución*, publicada l'any 1854, o sigui nou anys abans, hom hi troba la famosa teoria del pacte. Entre Proudhon i Pi ha més una coincidència parcial en les idees que no pas una relació de mestre i deixeble.

L'altra observació és que avui convé fer algunes reserves sobre les tendències federalistes del sindicalisme pel que toca a l'organització obrera. Dins el sindicalisme revolucionari, el principi de l'organització federalista lluita, ja fa alguns anys, contra una forta corrent unitària i centralista. És això un fet, que ens limitem a exposar, sense discutir-lo.

LA DOCTRINA DEL IMPUESTO UNICO DE HENRY GEORGE, per Manuel Reventós.

La casa editorial «Estudio» ha aplegat en un volum els articles publicats a la revista del mateix nom per En Manuel Reventós a propòsit de la teoria de l'impost únic de Henry George.

Es un interessant treball tècnic i detallat, que estudia a fons els problemes de la terra i de l'impost. L'autor denomina el seu llibre «assaig de crítica», i no creiem que ho faci així per una mal entesa modestia, sinó perquè, home d'estudi i de vasta cultura, sap prou bé el marge d'incertitud i de possible rectificació que cal deixar sovint a les teories científiques.

Abans de llegir el llibre d'En Reventós, ja teníem per segur que ell no es presentaria com a un «georgista». L'agilitat mental d'En Reventós i el seu agut esperit crític havien de reaccionar per força contra aqueixa tendència a crear una mena de sectes entorn les doctrines i les obres de certs homes eminents.

En efecte: En Reventós analitza i crítica les teories agràries i financeres de Henry George i en fa veure alguns dels seus punts vulnerables. I ho fa objectivament, científicament, tot servant una posició de respecte pels grans mèrits de l'autor de *Progress and Poverty*.

No som especialistes en les matèries que tracta En Reventós i per aquesta raó ens abstenim de jutjar els fons científic del seu estudi. Ens plaça, però, lloar el mètode de l'obra, l'amplitud de juf de l'autor i el gran cabal de coneixements especialitzats que demostra i que fan del seu estudi una valuosa contribució a la crítica científica de la doctrina georgista.

A. R. I V.

LES LLUNYANIES SUGGESTIVES I ALTRES PROSES, de Nest M. Ferrando.

En aquest llibre de prosas hi trobem un suau reflex d'escenes que tots han contemplat alguna vegada, al nostre entorn, que hem endevinat darrera una finestra closa. Tots l'hem vist en un parc aquest homenet geperut que duu una flor al trauc de l'americana i en passar ell les

criatures el miren. Les hem trobades també, aquestes quatre senyores velles que prenen el sol en un cotxe vell i ample. Tots hem estat en places tranquiles en una tarda de Carnaval, a on de tant en tant una màscara hi passa, o ens hem confós una volta amb el públic fàcilment sentimental d'un terme de melodrama ara retrobem les escenes que un dia o altre hem contemplat. Una imatge esborrada i dolça ara torna i revifa per l'encís d'aquest llibre. Les llargues passejades per la ciutat, sense companyia, en hores en que érem oberts a les sensacions més vagues, en què res ens distreia i tot ho atalaiavem, amb una lleu formiga de curiositat, ens feren descobrir coses que l'aldarull dels altres dies no ens deixava veure. I més que cap altre, en les tardes del diumenge, quan l'ull és net de fumes i ens els ravals com en els carrers de la ciutat vella els sorolls s'apaguen i sembla talment que l'aire reposi de l'agitació del dissabte. Aquestes tardes en què el sol triga a pondre's tardes d'abril o d'octubre, són un espectacle per qui sap veure en les coses més nimies una mica de la força que tot ho mou, i del moment que s'en va des- triar una imatge que duri. Aquesta sensació enlloc l'havíem trobada tan neta- ment recollida com en aquest llibre d'En Martínez Ferrando. Llibre d'intimitat en què no cal que l'autor parli d'ell mateix i prou clara que s'hi trasllui el seu temperament. Llibre de pietat per les vides obscures, pels dolors que ningú esmenta, per les clarícies que en aquestes vides hi han d'ací i d'allà.

Si haguéssim d'explicar com veiem aquest llibre diríem que és un llibre d'imatges, lleument acolorides, per a evocar les hores d'un dia, que semblava lluny, però que en el record és tot viu. Són imatges que ens apropen coses que semblaven foses en oblit, i que reprenen tot d'una viva vida perduda. Hi ha sovint un jardí d'amples vials, amb donzelles enyoroses que es passegen lentament amb vestits un xic ridícols, passats de moda; el brancatge dels arbres quiets i els jocs d'infants; els carrers tranquils amb les portes mig tancades i les cambres recloses on una vida se desgrana en la menor

imperceptibles del temps. I per damunt de tot hi veiem sempre el desor del cel blau, amb uns nuvols flonjos o el tremolor de les primeres estrelles.

I l'encís d'aquestes proses s'escau potser en la lligada harmonia que hi ha en la descripció neta i exacta i la boira de lirisme serè que l'envolta. Totes les escenes són moments d'una narració que no té motiu per perllargar-se. L'autor descriu aquests moments, fixant-ne la imatge observada, però de seguida hi afegeix una mica d'ànima, sense recórrer al fàcil recurs del comentari sentimental. És una mica d'ànima que batega sota la descripció. D'altre manera, ja no ho fóra. En la tria dels elements reials per a la descripció per a donar la sensació volguda, hi ha el secret d'aquell bell estil. Per això deïem que hi ha una força evocadora. Cosa semblant trobaríem en llibres d'Azorin, però aquí, en les proses d'En Martínez Ferrando, la imatge no és tan treballada, tan purament objectiva. L'element humà domina sempre el paisatge. En l'Azorni, sovint li passà a l'inrevés.

Aquests efectes són assolits pels mitjans més senzills. Els termes ho són, com ho són les formes que prenen. Hi ha una clara ordinació i un sentit de composició equilibrada. I de tant en tant, una imatge ens descobreix un ferment de poesia pura, com un corrent d'aigua soterrània que és l'ànima del llibre.

A. P.

CONTES A L'ATZAR, d'Alfons Maseres.

Altres vegades havia provat en Maseras la reconstitució històrica, i ara del nou, entre contes d'avui hi evoca escenes llunyanes. Alguns contes d'Anatole France estimularen a l'autor en el camí d'algunes narracions com «Calitare» o «Skolorena». I una mica més lluny la «Salombó» de Flaubert hi fa un ombra com l'escampa per damunt de totes els intents de reconstitució que s'han fet, després, de la vida antiga. Però en aquest camí en Maseras ha trobat un bell recurs literari: l'aplegament de l'evocació i de la visió actual, en «La forastera», conte en el que fingeix l'autor trobar en la Tarragona d'avui una ombra perduda de la ciutat romana. Al costat d'aquestes narracions n'hi han altres que tenen a continuar la tendència realista, que abans havia assajat, com en «El rei».

En Maseras guanya en habilitat narrativa, la manera d'ordenar els episodis, en la perspectiva que ha de guardar tota descripció. Algun moment divaga a l'entorn d'una mateixa situació i s'esvaeix la imatge que era més clara en comensar. Però sovint mostra un estil planer, més saborós, més reial que en les proses anteriors. El seu estil literari on se fixa és en les pàgines darreres, les del conte «Roda soques», el més bell del llibre.

M. F.

L'ARQUITECTURA ROMÀNICA A CATALUNYA, per J. Puig i Cadafalch, A. de Falguera i J. Goday

Aquest nou volum, enterament semblant als anteriors pel plan i mètode

d'exposició acaba l'estudi de l'Arquitectura Romànica a Catalunya. El primer, consagrat al origen, forma un veritable corpus de l'arquitectura romana de la nostra terra, que junt amb l'epigràfic de Hübner i amb la numismàtic d'En Botet i l'estudi de la escultura romana del *conventus Tarraconensis* de l'Albertini, publicat posteriorment en un dels Anuaris de l'Institut, permet ja un estudi complet de la arqueologia romana a Catalunya que les excavacions aniran ampliant i complementant. L'estudi de l'arquitectura cristiana primitiva, amb les basíliques mallorquines i valencianes, el de les construccions visigòtiques i les supervivències, amb capítols ben nous sobre coses tan velles com les esglésies de Terrassa, completen el I volum que acaba amb l'invasió aràbiga.

El volum segon dedicat a l'arquitectura dels segles IX a XI és encara el que té una major novetat i per tant un més gran interès. Una gran part dels monuments estudiats, ho són per primera vegada; ell inclou a més la formació del romànic català, amb la influència oriental vinguda d'Itàlia i la de França del migdia i del nord. Les primeres esglésies bastides després de la invasió musulmana, la fundació dels nostres grans monestirs nacionals, panteons dels comtes i sobirans, la restauració de les seus catalanes, l'evolució de l'arquitectura de les esglésies cobertes de fusteria de la aparició de la volta, fet capital dintre d'aquest d'art, seguida de la dels altres elements romànics que lentament es modifiquen fins a arribar a produir la gran florida de la nostra arquitectura nacional; nacional pel temps de la seva formació, paral·lela a la del nostre Estat, nacional també i ben intensament, per la seva adaptació al temperament artístic de la terra.

I s'és publicat ara el volum tercer d'aquesta obra, cloent l'estudi de la nostra arquitectura romànica amb la dels segles XII-XIII. És aquest un temps de renovació: l'estat català pren forma definitiva i comença la seva triomfal expansió pel Mediterrani i el nostre comerç s'estén a les terres més allunyades i remotes; es funden les grans ordres religioses, una de les quals, el Cister, té en la nostra terra una importància capdal; minva la influència d'Itàlia i creix en canvi la de la França del migdia: Tolosa, Montpel·lier, Provença; evolucionen i prenen major força tots els organismes socials i polítics. Les manifestacions d'art segueixen naturalment aquest moviment restaurador. I «apareixen els temples amb tots els caràcters de l'escola; amb son plan de basílica de tres naus, amb sos tres absis al fons; amb sos arcs torals i formers, apoiant-se sobre pilans, als que s'adossen les columnes».

Un a un els monuments són estudiats detingudament, seriats amb mètode; en la gran confusió originada per influències tan diverses clarament es dibuixen en l'obra els grups característics: les obres on sobreviu un tipus d'art anterior, aquelles en que el sistema de volta evoluciona, la semicircular central, convinant-se amb les laterals de quart de cercle; l'arc toral es generalitza; apareix la columna i es forma per últim el tipus romànic, essencialment ú i; amb varietats distintes.

Es aquest el temps de la renovació de l'escultura: portals, claustres i finestres

es docoren amb termes derivats de les fonts, més diverses: miniatures, ivoris, robes, de procedència sovint ben allunyada, inspiren el picapedrer; decoracions geomètriques, formes vegetals, es cenes de la vida es copien en els capitells i frisos; la vida de Jesus, les dels patriarques i sants, són explicades als il·lustrats per la decoració dels claustres; un monjo seguidor de la culta tradició olivana, dicta a l'obrer una homilia que queda parlant en pedra en la singular portalada de Ripoll, monument esplèndid d'aquesta florida escultòrica.

Al costat d'aquestes obres, sentim continuament en aquest volum ressonar les paraules de Sant Bernat, contra la sumptuositat i profanitat de la decoració dels edificis religiosos; l'ordre del Cister estén per Catalunya un tipus arquitectònic de formes austeres i de decoració humil, inspirada sovint en les plantes de l'hort monacal.

Molts dels monuments estudiats en aquest volum eren encara inèdits, altres havien ja estat objecte de monografies més o menys completes, d'articles, més o menys orientats, en revistes escampades; l'autor al lligar-los i relacionar-los, aplicant el seu mètode precís i minuciosos ens els presenta tots, fins els més coneguts amb aspectes nous i plens d'interès; perden l'isolament amb que sempre s'havien vist: Poblet deixa d'ésser un magne monument solitari, Citeaux i Clairvaux el lliguen a la gran família cistercenca; a Bari i a Pavia trobarem les germanes de l'església de la Seu d'Urgell. Ripoll deixa definitivament d'ésser aquella «aglomeració de figures extrañas y al parecer incoherentes» del gran romàntic Piferrer: en Pijoan va mostrar ja la relació de la decoració de la portalada amb la de les bíblies catalanes, Mr. Gudiol va seguir aquest camí en una monografia plena de resultats, novament el tema és reprès en aquest volum tercer de l'Arquitectura apurant tots els elements d'iconografia, d'indumentària, d'epigrafia, per a arribar a una precisa conclusió iconogràfica i cronològica. Els exemples podrien multiplicar-se, però allargaríem excessivament aquesta nota.

El relacionar uns monuments amb els altres i establir la respectiva filiació ha donat naixement a una sèrie de qüestions tan interessants com fins ara insospitades, una n'esmentarem tan sols d'entre elles: de la influència moresca en l'art català i a través d'aquest en l'arquitectura romànica mundial. Ja arran de la publicació del segon volum de l'Arquitectura publicà M. Dieulafoy en el «Journal des Savants» dos articles, ressò de la seva posició en la discussió haguda sobre aquest tema entre ell i el Sr. Puig en el Congrés Arqueològic de Roma. M. Dieulafoy ha reprès després la seva tesi en el volum dedicat a Espanya i Portugal de la sèrie *Ars Una Species Mille*; el Sr. Puig ha exposat així mateix novament la seva en aquest tercer volum i en l'estudi sobre els banys de Girona, publicat en l'últim Anuari de l'Institut. M. Dieulafoy, senyalant a l'art nostre un paper importantíssim, creu les arquitectures de volta irano-síria, particularment la eluminacencia derivades de la que suposa nascuda a Catalunya al contacte de l'arquitectura religiosa catalana amb la moresca portada pels invasors. El Sr. Puig, al contrari limita la in-

fluència musulmana a la decoració i això ve confirmat clarament en el volum, en estudiar la procedència dels temes ornamentals. El capítol dels banys on aquesta qüestió es planteja és concloent i definitiu i sens dubte un dels més nous de l'obra; per primera vegada es posa en clar l'objecte d'aquella construcció gironina fins ara diversament interpretada, lligant-la amb les semblants escampades per Catalunya, València i Mallorca i amb les de l'Àfrica del nord.

No cal insistir més per a fer veure la importància d'aquest volum tercer, dig-ne coronament de l'obra. No és el menor mèrit de tot ella l'haver arribat a sistematitzar i presentar un tan gran nombre de materials en sa major part inèdits, il·lustrant-los amb la documentació que hi fa referència, escampada en les grans col·leccions (Marca, Villanueva, *España Sagrada*, etc.) i petites monografies locals.

De les grans obres que comença a publicar en 1907 l'Institut d'Estudis Catalans, és aquesta una altra que s'acaba

i un nou capítol de l'art català és escrit, lligant-lo amb el d'Europa. Donem-ne les gràcies a l'autor que hi ha posat tot l'esforç d'una vida de treball i d'estudi.

F. MARTORELL

CAL ESMENTAR

La Russie Rouge, per Gabriel Domergue (ed. Perret et Cie.) Un fragment d'aquest llibre, traduït:

«En realitat un rus és més diferent de nosaltres que un persa o xinès. Profundament místic, sense escrúpols, sense amor propi, sense cap mena de voluntat, incurós, a la vegada dolç i crudel, generós a l'excés, vanitos i suficient, peresós i abandonat, tot i això molt artista superiorment dotat assimilant-ho amb una extrema facilitat, el rus és un meravellós instrument entre les mans de qui el sap aconduir. Però cal saber pendre'l i per això cal conèixer la seva ànima».

En el mateix llibre hom demostra els resultats nefastos del govern provisional, la popularitat de Kerensky i la seva cai-

guda, l'antagonisme entre aquest darre i el general Korniloff que precipità l'adveniment del règim terrorista, l'autor descriu el cop d'estat bolxevista i descriu tots els accessos de la demagògia roja, mostrant com la fam acaba la ruïna d'aquest país a l'abast de totes les torpituds.

El llibre *Umbrals*, poesies d'Antoni Espina Garcia, en el qual el castellà és desemperesit, desinflat i acordat amb l'accent humà de la sensibilitat europea, encara que de vegades Campoamor i Bartrina treuen el nas.

Le principe des nationalités, per René Johannet (ed. de la Nouvelle Librairie Nationale. Paris).

De bon llegir per a tots els qui no es tanquen en la peresosa possessió castellana del no comprendre, de no conèixer i del no estimar.

Els catalans fem moltes reserves a l'esperit d'aquest llibre. Així i tot no sabríem distreure d'ell la nostra curiositat.

LES REVISTES

UNAMUNO I CATALUNYA

La ingenuïtat catalana ha estat novament sorpresa per la incomprensió amb què ha comentat el problema elementaríssim de l'autonomia catalana un home com don Miguel de Unamuno; que representa la reacció contra els vells sistemes de la política espanyola. Nosaltres, que som sempre optimistes, ho havíem previst ja i n'hem estat, al contrari, extraordinàriament contents. Don Miguel de Unamuno no és una rectificació de la mentalitat castellana, sinó simplement de l'ètica oficial espanyola. Ell té totes les característiques de la seva raça adoptiva: deliri de grandeses (en el seu aspecte paradoxal de deliri de pobreses, molt sovint), incomprensió total de la política, hostilitat sistemàtica al sentit col·lectiu i cordialitat de replà d'escala pel sentit individual, llealtat intel·ligent, ultra-dignitat dels càrrecs, però sense responsabilitat, lirisme a deshora, anormalitat d'humor, enginy per l'enginy, etc. El seu valor indiscutible està precisament en tenir tot allò que tenen els altres castellans, però d'una manera genial. Hauria estat per tant fora de natura que un home com ell hagués comprés el moviment català i l'hagués estimat, essent com és, una reacció contra tot allò del qual el Duc d'Alba era ahir l'executor atàvic inconscient i avui D. Miguel de Unamuno és el líric inconscient i malhumorat.

D'altra banda Déu ens guardi que la defensa de la nostra llibertat nacional vagi involucrada a un concepte primitivista del dret com la faria el Rector de l'Universitat de Salamanca si s'alliberés de la coacció mental. No ens interessa que se'ns defensés com a les víctimes d'un indigne torpedinament alemany o com a les poblacions d'Armènia. Catalunya demana, no defensors, sinó col·laboradors en una obra de cultura política fonamentada sobre el dret de les naciona-

litats — obra que té per nom Federació Ibèrica. No és la màrtir sinó la vident, que sobre la solució de la pròpia dignitat nacional vol reconstruir la dignitat nacional dels que, per una innegable unitat geogràfica, han de conviure amb ella.

Tractant-se de vidència, tractant-se de veure-hi clar i endavant, don Miguel de Unamuno no podia servir-nos de gran cosa. Defensaria una Catalunya amb lèxic adulterat, que és la manera alevosa de poguer-la acusar de dialectal el dia que convingui (i a propòsit d'això és incompreensible l'article de Gabriel Alomar que en *El Imparcial* de Madrid donava peu imaginari a l'autor del «Cristo de Velázquez» per dir que el català es convertia en idioma artificial). No es mouria de Maragall, creient-se comprendre'l i donaria alguna conferència a l'Ateneu de Madrid. Tot això és molt vell; tan vell com el mateix idioma castellà que ja no més es parla en alguns llocs d'Espanya-Sud Amèrica, havent-se'l ja reformat per al seu ús particular.

NI INDIVIDUALISME, NI SOCIALISME: SINDICALISME.

A la *Vieille France* ha aparegut l'anàlisi d'una conferència feta per Georges Valois (del grup d'*Action Française*) sobre la reforma econòmica i social. Segons Valois, davant dels problemes de després de la guerra es presenten tres sistemes: l'individualisme, el socialisme i el sindicalisme. Valois és resoltament sindicalista: repudia l'individualisme el «deixar fer deixar passar» que condueix a un espantós desordre. Refuta el socialisme avui dia marxista perquè: «tota la idea del judeo-socialista Marx es redueix a comparar la quantitat del treball executat per l'obrer amb el salari que en

rep, sense fer la part del treball intel·lectual que ha concebut, regulat, aconduït l'empresa, que n'ha ordenat el pla i reunit els elements, ni curar de l'energia la part del comandament».

Resta la solució sindicalista: «el sindicalisme patronal i el sindicalisme obrer, creats i funcionant, no en el quadre incert de les classes, ans en el quadre net i delimitat de les regions, de les professions, del ofici i de les diferents funcions del treball».

En juliol de 1918, al Congrés federal i més tard en un orgue socialista, s'ha fixat aquesta fórmula: «Màxim de producció en el mínim de temps de presència per a un màxim de salaris (obrers); màxim de desenrotllament d'utilitatge per a un màxim de rendiment amb un mínim de despeses generals (patrons). Si aquest és el programa sindicalista és bo, diu la *Vieille France*; no amenaça ningú, incita tot-hom a l'esforç, a l'economia, al progrés. Cap antagonisme entre les classes; col·laboració intel·ligent, dirigida pel seny i l'interès comú de la nació».

Qui pot conèixer les necessitats i les possibilitats de cada Corporació? El sindicat. En matèria d'organització econòmica, el poder polític ha fet les seves proves, és impotent, és malfactor; l'individualisme acaba a l'anarquia; el socialisme marxista infantà instantàniament el bolxevisme, el comunisme i el nihilisme sagnant. Georges Valois s'inclina, doncs, per la solució sindicalista.

El Maximaliste vist d'Amèrica.

El n.º 115 de *Nosotros* (nov. 1918) publica íntegra la conferència que Josep Ingenieros donà a aquella capital sobre la significació històrica del maximalisme. Segons el senyor Ingenieros l'opinió de tot el món havia estat corrompuda per les potències imperialistes fins a

1917 en la qual anyada alguns esdeveniments fonamentals varen donar una bandera ideològica de les nacions alades i la guerra va adquirir un sentit moral; la revolució russa lliurà a França de la deshonorat complicitat d'una autocràcia, donant totes les nacions alades participació en llur govern als representants de les més radicals esquerres democràtiques. Cal tenir present que a partir de la revolució russa hi hagué dues menes d'aliadòfils: els que anhelaven el triomf de la llibertat i de la justícia i celebràvem l'emancipació de cent milions d'homes i els que només anhelaven el triomf militar tot assenyalant la Rússia alliberada com a còmplice del kaiserisme.

Cal reconèixer que el primer govern de la Rússia lliure és caracteritzat per certa ineptitud revolucionària. El grup militarista conservava la seva voluntat d'acció cercava la complicitat dels governs aliats per a ofegar la democràcia naixent. Les vacil·lacions de Kerensky foren perjudicials; amb Wilson havia donat a la democràcia un programa «minimalista» més semblant a una concessió que a un reclam; Lenin i Trotsky cregueren que l'oportunitat imposava formular les seves aspiracions màximes. Dubtem que siguin veres les notícies que sobre el terror ens comuniquen les agències. Havem vist periòdics russos desafectes al maximalisme i d'ells sorpren precisament la llibertat amb què el critiquen inexplicable en un règim de terror. Com adés crec que la guerra assenyalava «un moment crític de la lluita entre un món moral que neix i un món moral que arriba a la seva posta».

Tothom que hagi llegit l'estatut constitucional que el V Congrés panrus dels soviets (del 5 al 10 de juliol de 1918) donava als pobles emancipats, reconeixerà que obre un capítol en la filosofia del dret polític, dona caràcters nous al sistema republicà federal i posa en mans del poble la sobirania de l'estat; nacionalitza els feus territorials i les grans fonts de la producció; suprimeix la divisió de la societat en classes i converteix en productores les ocioses; i fora d'això, per a sintetitzar consagra totes les reformes que de mig segle ençà constituïen l'aspiració dels partits social-extremistes.

Quant a la crisi revolucionària alemanya es troba en un període semblant al rus de Kerensky; però un vegada normalitzat no és difícil que el maximalisme definit ja a Suïssa, Holanda, Suècia i Dinamarca es propagui a França, Itàlia, Bèlgica, Polònia i Anglaterra.

El resultat d'aquesta veritable Revolució Social, serà un bé per a la humanitat. *El maximalisme és l'aspiració a realitzar el maximum de reformes possibles dintre de cada societat, tenint en compte les seves condicions particulars.*

Cal tenir en compte que les aspiracions maximalistes seran molt distintes en cada país, tant en els mètodes com en els fins. És natural que es nacionalitzin els immensos latifundis de Rússia, però segurament que aquest problema no es plantejarà a Suïssa ni a Bèlgica. Hom concep la nacionalització de les grans indústries, però no la de les individuals o domèstiques. Hom compren la llibertat de les esglésies quan per llur organització no constitueixen un perill social, però cal creure en la nacionalització de totes les esglésies i en el control uniforme que hi exercirà l'estat.

Les aspiracions maximalistes seran

forçosament distintes a cada país, a cada comarca, a cada municipi, adaptant-se al seu seu ambient físic, a les seves fonts de producció i àdhuc al temperament racial. No hi haurà un maximalisme uniforme i universal, sinó tants programes maximalistes com siguin els nuclis sociològics que rebin el benifet del treball actual.

Què fer davant les aspiracions maximalistes? Els que tinguin set de justícia, per a ells o per als seus fills, les saludaran amb simpatia; els que creguin que no els beneficiarà, l'han de rebre sense por. L'essencial és ésser optimistes i no temer l'inevitable. Quan arribi, només perjudicarà els rutinaris i els espantadissos.

Els desenrotllament d'aquesta revolució no incomodarà als que l'esperin com la cosa més natural, anticipant-se-li i preparant-la.

EL SOCIALISME AL JAPÓ

El Japó, segons reporta el *The Japan Chronicle* sota la signatura de Ishihara és el país més socialista del món. Correus, telègrafs, ferrocarrils són de l'estat. Per mitjà de subvencions o control que exerceix el governament influència sobre les companyies navileres. Hi ha el monopoli de l'estat sobre el tabac, la sal, la càmfora, etc. Cura l'estat de manufacturar el cer i garanteix la qualitat del producte d'exportació. Com a banquer l'estat japonès acorda certes facilitats de pagament en certes branques del comerç. Durant aquesta guerra ha comprat i venut arròs i àdhuc algú suggereix que només a l'estat pertany aquest tràfec.

Per intermèdi dels municipis el govern pren el rol de constructor i esdevé propietari, evitant l'alça dels lloguers. Moltes companyies de tramvies i d'electricitat passen als municipis. Al Japó hi ha una predisposició especial per a una absorció gradual de totes les activitats pel governament.

Cal d'altra banda tenir per ben segur que el monopoli del govern del Japó sobre el comerç i la indústria no és pas fet per a permetre al Japó de competir amb la concurrència mundial sinó per isolar el país com antigament i mantenir la seva pobresa. Aquesta tendència és afavorida pels funcionaris oficials i posada a profit d'industrials tímids; d'aquí més que socialisme d'estat en caldria dir *feudalitat industrial*. El socialisme, que esdevé doncs una burocràcia que no deixa lloc per a la crítica útil i impideix tota emolució aprofitable.

CURIOSA ESTADÍSTICA

Reporta el senyor Francisco Grandmontagne a la *Revista España* (9 de gener) que una de les glòries de Castella és l'haver traspassat la seva llengua a 100.000 milions de llores (quedant se curt segurament perquè, segons l'articulista, *no hay estadística exacta*). Aquests llores segles ha que es castellanitzaren espontàniament, abandonant llur parla indígena. Hom prova, així mateix, el poder difusiu de l'idioma castellà, recordant, p. ex., que no hi cap l'loro que parli anglès, naturalíssimament, català. Urgeix, doncs, la constitució d'una patriòtica *Liga propagadora de la cria del loro*, que, ultra el millorament dels milions y millones de súbdits del magne imperi espanyol, labori per superar son

expandiment. Urgeix també iniciar una intensa campanya contra el cultiu de julivert per tal com, segons el senyor Grandmontagne, el julivert mata el loro i mort el loro la desaparició de l'imperi seria imminent. Del loro i del julivert depen la glòria de Castella i del seu idioma.

CAL ESMENTAR

La crònica d'En Joan Torrendell a *Nosotros* (nov. 1918) *Letras catalanas* en la qual hom parla a propòsit del llibre d'En F. Curet, de l'art dramàtic en el nostre ressorgir nacional.

En el mateix número de *Nosotros* s'annuncia un principi de coneixement (EX CATALA) entre la intel·lectualitat nostra i l'argentina. El nostre company senyor Estelrich i l'actívisim Joan Torrendell (*Nosotros*, c. Florida, 32, Buenos Aires) curaran que sigui beneficiós l'intercanvi entre les dues joves literatures que s'han iniciat a la vida amb produccions importants.

Dues noves revistes americanes: *Nuestra América* (n.º 2) i *Mercurio Peruano*, aquesta darrera és dirigida per Victor Andrés Belaunde.

Que *Aux Ecoutes* (29 des.) és dit d'Henry de Regnier: «El Sr. Henry de Regnier és un admirable potier que sap donar una forma harmoniosa a una matèria pobre».

Cal gosar dir que a la guerra atroç i grandiosa, li costa d'entrar en aquests *petits pots*.

El sumari número 6 de l'*Instant*, revista catalano-francesa d'art i literatura que recomanem als nostres llegidors: *Guillaume Apollinaire*, per Blaise Cendrars; *En l'honneur de Guillaume Apollinaire*, per L. de Gonzague Frick; *Victoire, gloire*, per Litus; *Un haut esprit philosophique: Eugeni d'Ors*, per J. Pérez Jorba; *Poème au Mort*, per Pierre Albert Berot; *Cours de danse*, per Louis Aragon; *Bull el most i la lluna s'aprimita*, per Marià Manent; *Théâtre; Les livres; Revues et journaux*.

L'adreça de l'*Instant*: rue Baucourt, 2. Paris (XVè).

Revista Musical Catalana, notable butlletí de l'Orfeó Català, corresponent a novembre de 1918.

La cordialitat amb què totes les publicacions de Catalunya han expressat llur adhesió a l'idioma català amb motiu de la *Diada*, ja sia que, a parer nostre, la millor adhesió seria l'adopció del mateix per a tots els usos, un afany ben palès de depurar-lo i la possibilitat de fer desaparèixer la premsa que, redactada en castellà, recruta el major nombre de lectors entre els nacionalistes, i manté l'equivoc d'un desamor explotat indignament a darrera hora per *La Vanguardia* sense gairebé la protesta de cap subscriptor. El veritable homenatge a la llengua catalana és donar de baixa del diari mestís i del llibre madrileny de la revista forastera, i propagar el periòdic, la revista i el llibre nacionals.

El Sr. Vicente A. Salaverri, redactor de *La Razón* de Montevideo (Uruguay) tractarà en els periòdics d'aquell país de tots els llibres catalans que li sien enviats. La seva adreça és: Piedras, 385. Montevideo.—J. V. F.

FREDERIC CLASCAR

**Estudi sobre
la Filosofia a Catalunya
en el segle XVIII**

ES VEN PER TOT ARREU

JOIERIA, ARGENTERIA
I ESMALTS D'ART

DE

**RAMON
SUNYER**

Corts Catalanes, 613.-BARCELONA

ACABA DE SORTIR:

SEGONA EDICIÓ DE

Venus i Adonis

de W. SHAKESPEARE

Traducció de M. Morera i Galicia

Prefaci de Josep Carner

ES VEN PER TOT ARREU

**LES
ABSÈNCIES
PATERNALS**

J. M.ª LOPEZ-PICÓ

Publicacions de LA REVISTA

Administració, Corts Catalanes, 613, baixos - Barcelona

ESTÁ AGOTANT-SE

ALMANAC DE "LA REVISTA" per a MCMXIX

Conté Poemes inèdits de Clementina Arderiu, Guerau de Liost, Llorenç Riber, Josep Lleonart, M. J. de Segarra, Lluís Valeri, Marian Manent, Ferran Soldevila, Josep M. Junoy, Lluís Bertran i Pijoan, Joan Arús, Trinitat Catasús, J. Millàs-Raurell, J. Folch i Torres, Mercè Vila, Joan Capdevila Rovira, V. Solé de Sojo.

Conté articles inèdits d'Eugeni d'Ors, Ramon Rucabado, Esteve Terrades, Manuel de Montoliu, A. Rovira i Virgili, Joan Estelrich, P. Bosch i Gimpera, Manuel Reventós, Jaume Brossa, R. Gay de Montellà, Joaquim Folguera, Enric Jardí, Jordi Rubió, Emili Vallés, Pompeu Fabra, Isidre Lloret, M. Vidal

i Guardiola, Guillem Fortesa, Josep Aragay, Joan Sacs, Domènec Carles, M. P. Sandiumenge, Ramon d'Abadal, Josep M. Pi i Suñer i Joan Creixells.

Conté contes inèdits de Josep Carner, Carles Riba, Josep M. López-Picó, Alexandre Plana, Carles Soldevila, Ventura Gassol, Joaquim Folguera, Eudalt Durán-Reynals, Ramon Rucabado, Josep V. Foix, Gaziell, Lola Anglada, Ernest M. Ferrando.

Conté traduccions inèdites de Maria A. Salvá, L. Nicolau d'Olwer, Miquel Ferrà i J. Farran i Mayoral.

Conté reproduccions de obres inèdites d'Enric Casanovas, Arístid Maillol, Josep

Clarà, Manuel Hugué, Josep Armengol, Ricard Canals, Domènec Carles, Joaquim Sunyer, Xavier Nogués, Manuel Humbert, Joan Colom, Ivo Pascual, Francesc Vayreda, Josep Obiols, J. M. Marquès-Puig, Marian Espinal, Rafael Benet, Jaume Mercadé, Rafael Sala, Enric Ricart, Feliu Elías, Ramon Sunyer, Josep Aragay, Joan Miró, Josep de Togores, Manuel Cano, Francesc Gimeno, Joaquim Mir, Ignasi Mallol, Pere Inglada, Joaquim Torres Garcia, Jaume Guardia, Daniel Guardiola.

Conté croquis inèdits de Benet Mercader, Marian Fortuny, Ramon Martí Alsina, Joaquim Vayreda, Isidre Nonell.

Aquest ALMANAC és de doble gruix que el de l'any MCMXVIII i val 5 pessetes. S'entendrà que els subscriptors l'adquireixen si no envien a l'Administració l'avis de refus que s'adjuntà al darrer número. S'avisarà, aiximateix, als subscriptors residents en poblacions on la nostra Administració no té corresponsals, que si volen tot seguit l'Almanac, han de remetre l'import per endavant. Demés, com que el tiratge es reduït, es prega a les llibreries que formulin des d'ara els encàrrecs d'exemplars.